

de zandloper

ALS DEZE DIENST
UW ERF OPRIJDT-
ZIJN VUILNISPROBLEMEN
UIT DE TIJD.

de zandloper

kwartaaluitgave van de Vereniging Oud-Ede
jaargang 3, nummer 10, september 1975.

Geen woorden, maar daden....

"Weten ze het allemaal al of kan het hen niks schelen?", denkt menige leraar ongetwijfeld als zijn stereotiepe aanmoediging aan het eind van zijn uitleg, "wie heeft er nog wat te vragen", geen enkele vinger in de lucht brengt. Helaas blijkt uit de eerstvolgende repetitie vaak dat er best een heleboel vingers hadden mogen zwaaien Dezelfde vraag kwam bij ons op toen wij het bezoekcijfer van de monumenttentoonstelling in De Peppel zagen. Vlak nadat wij van een toch wel nieuwsgierige jonge knul al een soort antwoord te horen hadden gekregen: "wat doen we nog met die ouwe rommel? Het kost alleen maar geld en niemand heeft er wat aan".

Natuurlijk probeerden wij hem wat milder te stemmen, maar zijn enigszins medelijdende 'nou ja' -stemming als wilde hij ons persoonlijk dat plezier dan wel doen, liet toch een bitter smaakje na.

Is het dan zo'n elitaire hobby waarvoor je je in een kleine kring druk

maakt en waarvoor zich nog geen 400 mensen in 4 weken (de Peppel) interesseren? (In het eerste het beste stadion komen er op één zondagmiddag honderd keer zo veel om naar 1½ uur vergankelijk voetbalspel te kijken. Om jaloers op te

worden. "Geen woorden maar daden" en heel Nederland deint mee).

"Natuurlijk niet", zal iedere (kunst-)historicus onmiddellijk met redenen omkleed overtuigend aantonen. Maar de echte 'pep' kregen wij toch dezer dagen van een ons volslagen onbekende Woerdense huisvrouw, die ons door de telefoon wat historische inlichtingen vroeg. "We doen het niet voor onszelf. Het is een stuk leefbaarheid voor iedereen, voor onze kinderen en
slot op pagina 2 l.o.

Jaarlijkse tocht een succes!

OUD~EDE was in

Nog nimmer in de geschiedenis van de vereniging Oud-Ede hadden zoveel deelnemers ingeschreven voor de jaarlijkse excursie. En zo kwam het dat op de mistige ochtend van de 3de september -met niet veel meer vertraging dan het bekende

slot van pag. 1.

kleinkinderen. Wat de moeite waard is om behouden te blijven heeft evenveel recht op onze zorgen als de lucht, het water en de bodem, ons huis, ons werk en onze hedendaagse voorzieningen. Monumenten horen alleen geen mooie 'blijf af'-gedenktekens te zijn, maar als vanzelfsprekend deel van ons milieu verstandig gebruikt te worden. Maar we moeten er niet zo veel over praten, we moeten doen! Ieder op zijn eigen plaats". Het feit dat er een monumentenjaar nodig is om ons daaraan te herinneren is al een veeg teken. Maar laten wij dan wel zorgen dat het Monumentenjaar 1975 zijn vruchten afwerpt. Geen woorden maar daden!

vG.

stief kwartiertje- twee nagenoeg volle autobussen van het Museumplein koers zetten in zuidelijke richting.

Ondanks alle optimistische geruststellingen van hen die De Bilt hun vertrouwen hadden geschonken, bleef het zicht beperkt tot enkele honderden meters aan weerszijden van de autoweg. Hetgeen beide reisleiders, de heren Wiegeraadt en De Wit er niet van kon weerhouden een boeiend verslag te geven van wat het gezelschap had moeten zien, in de eerste bus op saillante punten historisch-architectonisch aangevuld door de heer Jantzen.

Zo ongeveer rond koffietijd werd de eerste pleisterplaats bereikt, het bekende Eurostrand in Valkenswaard. In tegenstelling tot de vakantie maanden lag dit immense recreatiepark er nu bij alsof de rust niet op kon. Na een organisatiestop aan de Bergeijkse Barrière werden de laatste 45 km naar het doel van deze dag vlot genomen. Tijd genoeg echter om -weliswaar met een geleide-

lijke overgang- de grensoverschrijding ook in de volksaard te proeven. Waar in ons land welhaast iedere vierkante meter benut lijkt te moeten worden, hebben de Belgen de moed en de ruimte om hele stukken grond braak te laten. En hoewel onze zuiderburen doorgaans voor gezellige mensen worden versleten, vallen hun gesloten huizen op, kleine ramen met strak neerhangende dichte vitrage, waar enigszins mogelijk, onderbroken door meters (zowel in breedte als hoogte) sanseviera's.

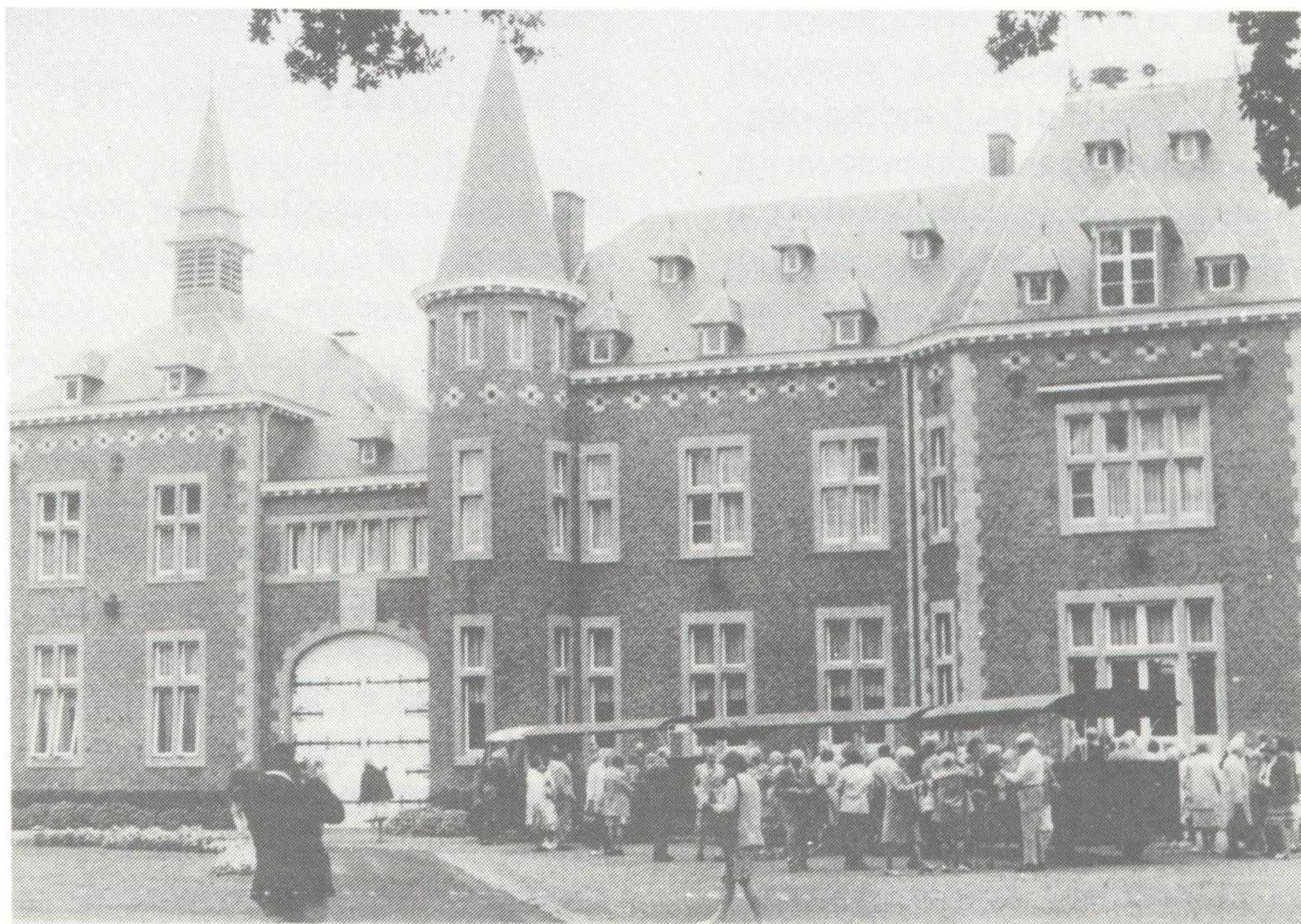
Direct na aankomst op de eindbestemming, het provinciedomein Bokrijk, kon worden plaatsgenomen in

een autotreintje waarmee de Oud-Edenaren een vluchtige blik werd gegund in een prachtig natuurgebied van bos- en weidegronden, afgewisseld met unieke vennengebieden en langs een arboretum met een schat aan bomen en heesters.

Wie gewend is of door het vroege uur van samenkomst genoodzaakt was van het ontbijt een vluggertje te maken, zal hierna de gedekte tafels in het kasteel-restaurant met welgevallen hebben aanschouwd.

In zijn tafelspeech uitte voorzitter De Nooy zijn vreugde over de grote

Het treintje bracht de Edenaren zowat aan tafel.

opkomst en verwelkomde hij speciaal de leden van buiten Ede. Hij sprak zijn voldoening uit over de deelname van Oud-Ede aan het heide-corso, daarbij hulde brengend aan de heren Jager en Beek voor hun aandeel daarin. Voorts wekte hij iedereen op ogen en oren open te houden met betrekking tot de gemeente Ede en ideeën of voorstellen ter verbetering of voorkoming van verslechtering bij het bestuur aanhangig te maken. Tenslotte is de burgemeester ook bestuurslid (en wethouder Bos (red.))....

Het was alweer half drie toen iedereen de inwendige mens tevreden had gesteld en zijn zegje had gezegd. Zodoende bleef er slechts anderhalf uur over om de kleine honderd objecten van het openluchtmuseum te bekijken, voor de meesten veel te kort en aanleiding tot het voor oudheidminnenden niet verwonderlijke voornemen om terug te komen. Want er was veel en interessant materiaal uit voorbije tijden bijeengebracht en zeer natuurlijk opgesteld, al mocht er zo hier en daar wel eens een 20ste eeuwse stofdoek of wase-lap overheen. Wat te denken, overigens, van het overplaatsen van 'in de weg staande' stedelijke monumenten (huizen uit Antwerpen) naar het landelijke Bokrijk: barokgevels tussen de vennen? Zou er in heel

Antwerpen geen geschiktere plaats te vinden zijn, nu ze toch steen voor steen worden afgebroken en weer opgebouwd? 't Zou hetzelfde zijn als een Amsterdams grachtehuis aan de Kreelse plas

Vlugger dan heen ging het terug, voor een laatste afzakkertje naar Eurostrand, door Eindhoven en over de grote wegen om Den Bosch, Zaltbommel en Tiel heen op huis aan. Dank zij goed samenspel tussen reis-leiding en chauffeurs, waarvoor op de terugweg de handen dan ook vlot op elkaar kwamen, kan Oud-Ede terugzien op een zeer geslaagde tocht.

vG.

Weggooiers gezocht!

Het bestuur van Oud-Ede zoekt naar leden die hun (hopelijk gelezen) nummers van

de zandloper

bij de oude kranten deponeren. Niet doen! Er is veel vraag naar. Wij kunnen zelfs nieuwe leden werven met oude nummers. Wilt u de stapel oud papier eens na snuffelen en de Zandlopers even langs brengen bij het museum? Bij voorbaat onze hartelijke dank.

IN MEMORIAM D.S. TALMA

Ons zeer geacht erelid D.S. Talma werd op 81jarige leeftijd door de dood weggenomen uit de familie- en vriendenkring. Hoewel hij zijn jonge jaren heeft doorgebracht in Indonesië en met een moeilijke bezettingstijd te kampen heeft gehad, is het hem toch gelukt goede contacten te leggen in Ede. Hij zag zijn taak in het beheer van ons museumboerderijtje, waarin hij velen heeft rondgeleid. Hij was een man van eenvoud en stijl, rustig en betrouwbaar. Zonder ophef regelde hij wat er te regelen was en het gaf hem grote voldoening dat zijn ar-

beid in een geheel nieuwe vorm voortgezet kon worden, zodat "zijn spullen" beter tot hun recht kwamen. Wij verloren in hem een stille maar stabiele kracht en wij willen hier nog graag de troostwoorden onderstrepen die in de aula gericht zijn tot Mevrouw Talma en familie. Hij blijft in onze gedachten als de man, die ons in onze museumperikelen jarenlang heeft voortgeholpen.

Het Bestuur van Oud-Ede.

Gazenbeek-expositie uitgesteld

Zowel in de Zandloper als in de plaatselijke pers is bekend gemaakt dat in dit najaar een tentoonstelling in het museum zou worden gehouden van het werk van de Edese schrijver en Veluwe-kenner Jac. Gazenbeek.

Hoewel de organisatoren van deze expositie zich verzekerd wisten van de bereidheid tot medewerking van mevrouw Gazenbeek, bleek achteraf dat die grote betrokkenheid bij haar nog zo kortelings overleden echtgenoot meer was dan nu al van haar kon worden gevraagd. In overleg met mevrouw Gazenbeek is de tentoonstelling nu uitgesteld tot volgend jaar.

DE MARKT IN EDE

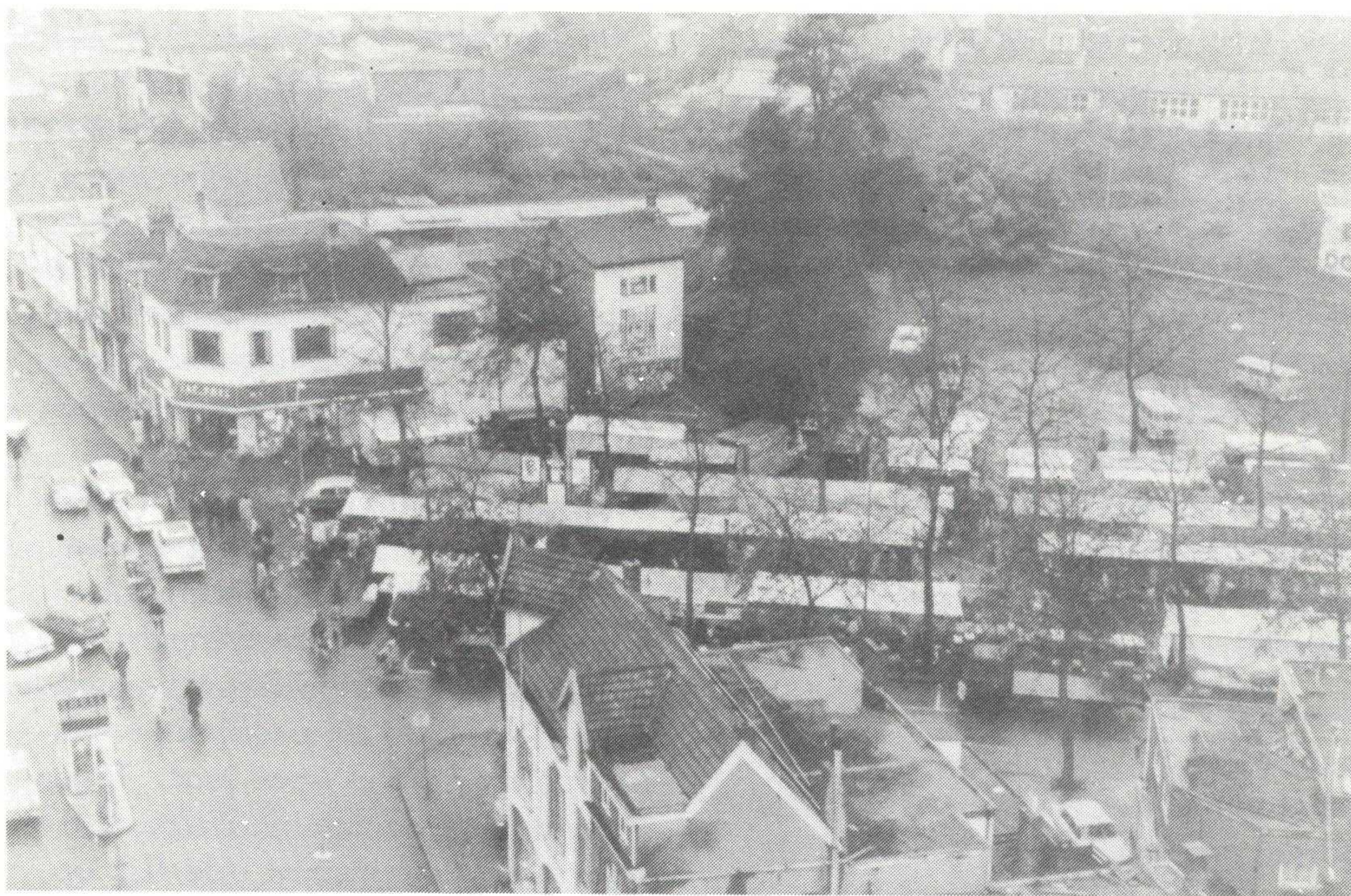
door J. Das.

Nu de markt in de 'overtuin' van het 'Hof van Gelderland' (volgens de hedendaagse topografie gewoon: tegenover de Hema) net voor haar vijftigjarig bestaan plaats heeft moeten maken voor het cityproject, is het goed, dachten wij, de -betrekkelijk recente- geschiedenis van het Edese marktwezen eens de revue te laten passeren. Inderdaad is haar verleden nog weinig indrukwekkend, want 'pas' in 1852 is voor het eerst sprake van een markt te Ede. Op 30 oktober van dat jaar besloot de gemeenteraad ten behoeve van een marktplaats van de kerkvoogdij van de Hervormde Gemeente een gedeelte van wat toen het Oude Kerkhof werd genoemd in huur te nemen. Het Oude Kerkhof lag rond de Oude Kerk, niet te verwarren met de inmiddels ook weer verdwenen oude begraafplaats. Het gehuurde gedeelte bevond zich ten zuiden van de kerk. Deze markt, reeds toen op maandag gehouden, heeft nooit erg gebloeid. De gemeente zegde dan ook ingaande 1 januari 1890 de huur op. In 1911 werd opgericht de Vereniging tot bevordering van het Marktwezen (de zg. Markt-vereniging),

die een terrein huurde gelegen naast de in 1941 afgebrande Posthoorn, welk terrein eigendom was van de waard van dit logement. Hier werd overigens al jaren markt gehouden. Hoewel het niet is te achterhalen, is vermoedelijk reeds kort na 1890 het terrein bij de Posthoorn als markt in gebruik genomen daar in de raadsnotulen van 1895 sprake is van een marktterrein dat kennelijk geen gemeentebezit is.

Dit marktterrein scheen toch ook niet te voldoen. Het was privé-bezit en bovendien bij regenweer slecht begaanbaar.

Toen dan ook in 1913 een aantal goederen, eigendom van de Edesche Bouwmaatschappij, in veiling kwam, kochten de burgemeester en enkele raadsleden voor gezamenlijke rekening uit dit complex de z.g. overtuin van het Hof van Gelderland alsmede het voormalige postkantoor met de direkteurswoning, die de lieflijke naam "Mignon" droeg, alles voor de prijs van f 15.075,-- met het oogmerk een en ander door te verkopen aan de gemeente. En zowaar, op 27 december 1913 besloot de gemeenteraad deze goederen voor dezelfde prijs over te nemen.

De bedoeling was om op de 'over-tuin' een markt te vestigen, terwijl van de vele bestemmingen die "Mignon" heeft gehad, de huisvesting aan de G.G.D. nog vers in het geheugen ligt.

In principe zou een eenvoudig marktgebouwtje opgericht worden, maar de 1e Wereldoorlog maakte de uitvoering van deze opzet voorlopig onmogelijk. Eerst na de oorlog kon men aan de verwezenlijking van de sinds 1913 bestaande plannen gaan denken.

Een ingenieursbureau bood in 1919 de levering van een ijzeren markt-

gebouw aan (vrijblijvend voor de prijs van f 18.000,--) mits over de aankoop voor 28 december was beslist. Op 27 december 1919, eerder was niet mogelijk daar de firma te lang in gebreke bleef de gevraagde nadere inlichtingen te verstrekken, besloot de raad een krediet ten bedrage van f 18.000,-- toe te staan voor de aankoop. Aangezien de offerte geheel vrijblijvend was (het gebouw moest uit Duitsland komen waar de economische toestand van dien aard was dat men zich niet te veel op prijzen kon vastleggen) bleek de prijs hoger te zijn gewor-

den dan het toegestane krediet, zodat de koop niet doorging.

Begin 1920 kon de gemeente de beschikking krijgen over het koetshuis van de Posthoorn. Na enig onderhandelen was de eigenaar van de Posthoorn bereid het koetshuis voor de prijs van f 400,-- per jaar te verhuren aan de gemeente ten behoeve van de Marktvereniging en wel voor de tijd van drie jaren en drie optiejaren. De gemeente zou dan zelf voor het onderhoud zorgen, zonder dat het koetshuis werd verbouwd.

Een desbetreffend voorstel van burgemeester en wethouders werd door de raad verworpen o.m. omdat het bestuur van de Marktvereniging de voorkeur gaf aan de stichting van een marktgebouw bij de "overtuin" en te kennen gaf het koetshuis slechts "tegen wil en dank" te kunnen aanvaarden.

Van de stichting van een marktgebouw als door de Marktvereniging werd bedoeld kon tengevolge van de slechte financiële toestand van de gemeente niets komen. Ook een verzoek daartoe, uitgaande van een commissie uit de plaatselijke vereniging "Handel en Industrie", de Marktvereniging en de Pluimvee-vereniging werd begin 1926 afgewezen.

In 1926 nam het bestuur van de Marktvereniging het besluit om uit

eigen middelen een marktgebouw op te richten en de gemeente te vragen kosteloos een stuk grond van het in 1913 aangekochte grondbezit voor dit doel af te staan. Hierop werd bepaald dat de gevraagde grond in erfpacht zou worden uitgegeven. Voorts werd besloten de definitieve aanleg van het nieuwe marktterrein ter hand te nemen.

Bij raadsbesluit van 23 april 1926 werden de erfpachtsvoorwaarden nader vastgesteld, waarbij o.m. werd bepaald dat de erfpacht zou gelden gedurende 75 jaar ingaande 1 juli 1926 en de pachtsom werd gesteld op f 1,-- per jaar. Tevens werd nog als voorwaarde gesteld dat het marktgebouw uiterlijk op 1 april 1927 in exploitatie moest zijn genomen.

Begin 1927 zijn dan het Marktgebouw en het nieuwe marktterrein in gebruik genomen, zodat de Marktvereniging nu beschikte over een terrein dat een aanmerkelijke verbetering bleek vergeleken met het terrein bij de Posthoorn, dat vooral bij regenweer zeer slecht was en waarvoor het Marktbestuur aan de eigenaar van de Posthoorn toch altijd nog een jaarlijkse huurprijs van f 208,-- verschuldigd was.

Overigens bleef de markt bij de Posthoorn nog enkele jaren bestaan. Hier was nl. in 1927 een marktver-

eniging "De Posthoorn" werkzaam. Hoe deze vereniging is ontstaan is niet meer na te gaan, maar uit de raadsstukken blijkt dat er onder de marktbezoekers nogal wat oppositie bestond tegen de plannen om tegenover het Hof van Gelderland een markt te vestigen. Waarschijnlijk heeft zich uit die oppositie deze nieuwe marktvereniging gevormd. Die toestand bleef echter niet lang bestaan, vermoedelijk ook tengevolge van het feit dat bij raadsbesluit d.d. 2 december 1927 de vee-markt werd overgebracht naar het nieuwe marktterrein. In het nieuwe

marktgebouw was nl. een ruimte aanwezig waar overeenkomstig de bepalingen van de Veewet het ter markt aangevoerde vee door een veearts kon worden onderzocht, welke gelegenheid in het koetshuis van de Posthoorn ontbrak.

En zo is het gekomen. Wanneer straks de oude "overtuin" zal zijn omgetoverd tot een eigentijds koop- en uitgaanscentrum, zijn de Edenaren al weer enkele jaren gewend aan hun nieuwe marktterrein langs de Molenstraat. En laten wij hopen tot ieders tevredenheid.

Uit ons museum

Het aantal betalende bezoekers sinds 25 januari van dit jaar bedraagt -als u dit leest- zeker 4750. Uit de afgelopen tijd zijn weer enkele nieuwe aanwinsten te melden, zoals een handkorenmolen, een juk om een wastobbe op te plaatsen, kanten mutsen en zo meer. Allemaal zaken die het verleden van onze streek helpen verduidelijken. Ook niet onvermeld mag blijven dat de mesbalk van de strohakmachine vernieuwd is door een wagenmaker uit Nijkerk. De diaserie is verrijkt met 84 dia's, die een beeld geven van de vier jaargetijden in de natuur rond Ede. Dit oratorium in beeld is gemaakt

en aan het museum ter beschikking gesteld door de heer Van As.

Tijdens de heideweek is door een aantal aktieve leden een wagen opgetuigd, waarmee het museum in het corso was vertegenwoordigd. Uit de commentaren en bijvalsbe-tuigingen is op te maken geweest dat deze aktiviteit zeer in de smaak gevallen is.

Dat het oude ambacht het nog -of weer- goed doet, is gebleken uit de belangstelling die de demonstraties in juli en augustus hebben getrokken. In het museum toonden in deze maanden resp. een spinner en een knipster en een bezembinder hun min of meer uit de tijd geraakte handwerk.

Vervolg op pag. 10 l.o.

DE KLOMPENMAKERIJ: van oud ambacht tot toeristisch kijkspel

Was de klompenmaker aan het begin van de twintigste eeuw vooral op het platteland nog een even noodzakelijk als vanzelfsprekend handwerksman, amper vijfenzeventig jaar later hangen of staan zijn overbodig geworden gereedschappen als bezienswaardigheden in ons bloedeigen museum en wordt zijn edel ambacht als toeristische attractie gedurende enkele uren 'opgevoerd' op de folkloristische markten van historische provinciesteden.

Bezat elk dorp, gehucht of buurtschap dat zichzelf respecteerde eertijds zijn eigen klompenmakerij om zijn inwoners, op enkele notabelen na, van het dagelijkse schoeisel te voorzien, de plaatsen waar de houten schoen nu nog wordt vervaardigd - veelal slechts om te dienen als plantenhanger, relatiegeschenk voor het buitenland of voor de voeten van de volkstuinierende stadsbewoner - zijn op de vingers van één hand te tellen. In Varsseveld o.a. staat nog een fabriek waar klompen volgens een sjabloon-systeem gefraisd worden.

Het thans nagenoeg verdwenen ambacht werd vroeger als huisindustrie

Vervolg van pag. 9

Op veler verzoek is er deze maand nog een spindemonstratie gegeven door vier leden van de familie Van de Ende uit Arnhem. Tijdens die gelegenheid kon men ook schapewol en spinnewielen kopen.

U ziet wel, tijdens -of liever ondanks- de warme zomermaanden is het museum volop in de belangstelling geweest. Ook de kranten hebben aan de diverse activiteiten de nodige aandacht geschonken.

E. Jager-Kervel.

uitgeoefend door één man, hooguit geholpen door zijn vrouw en kinderen. 's Winters kocht de klompenmaker 'op den boer' een hoeveelheid peppel=populiere- of wilgestammen, die hij met de trekzaag naar behoefte (op bestelling) in moten, de zgn. bollen, verdeelde. Zo'n 'bol' moest dik genoeg zijn om er een paar klompen van de gewenste maat uit te maken.

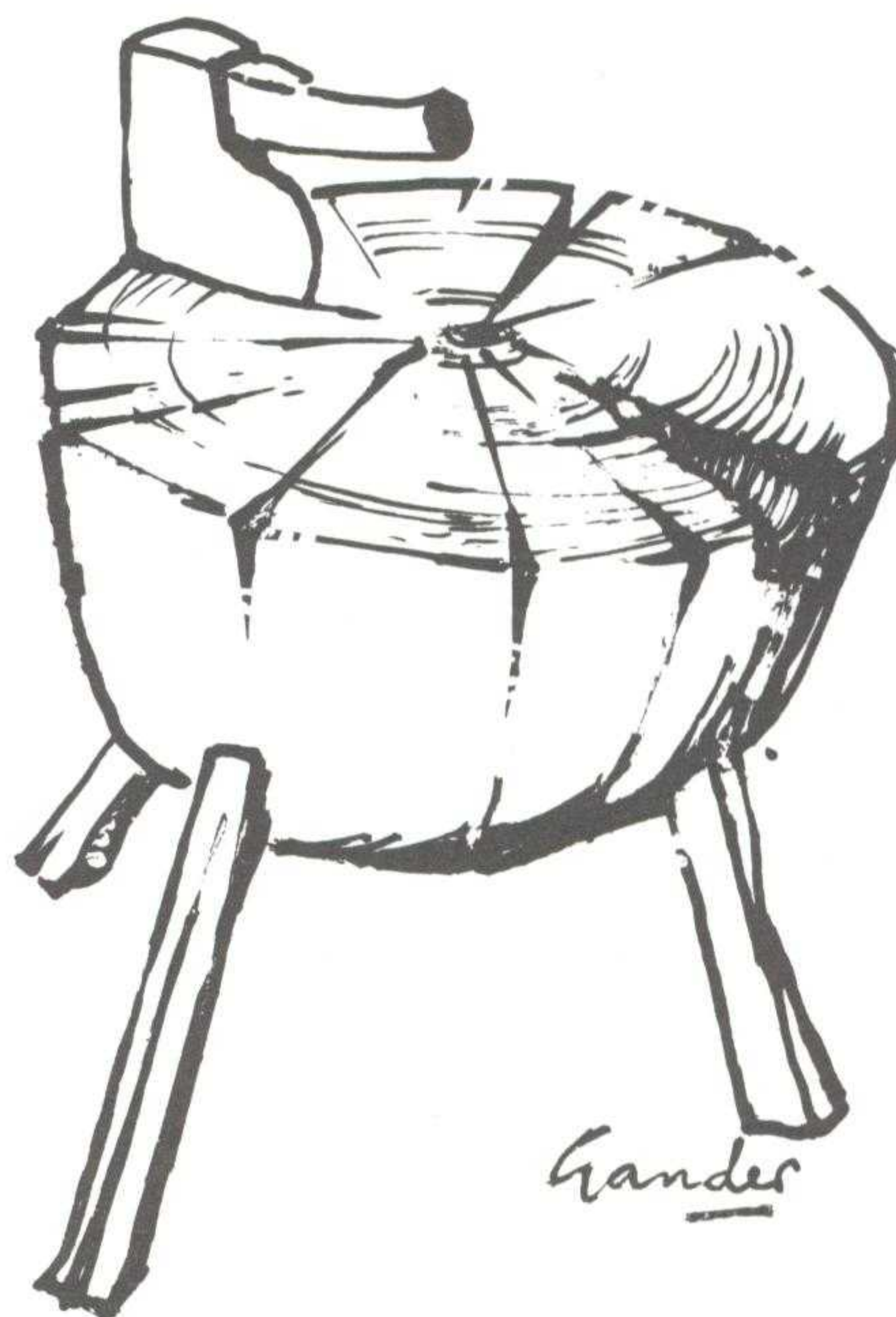
Nadat hij de bol in de lengterichting precies in tweeën had gekloofd, behakte hij de buitenkant van beide helften op een driepotig hakblok ruw voor. Op datzelfde hakblok bevindt zich een lang duwmes, aan

vormige beitels) de klompen uithollen en van de gewenste voetvorm voorzien.

Een paar klompen voor een volwassene kostte in 1900 - al naar gelang de houtsoort - van f 0,50 tot f 1,-. Wilgeklompen waren beter en duurder dan peppelhouten klompen. Wie tegenwoordig - in een of andere boetiek - een paar machinaal vervaardigde klompen wil aanschaffen betaalt gauw 30 tot 60 maal zoveel. Eigenlijk was de klompenmaker een even vaardig als eenzijdig beeldhouwer. Hij leverde doorgaans niet meer dan twee soorten, de hoge klompen met doorlopende kap of hemel en de lage waarover nog een

één zijde via een oog met een kram aan het blok vastgemaakt, aan de andere kant voorzien van een dwars handvat. Daarmee gaf hij de ruw behakte vormen een fijner profiel. Hij hield het ruwe model met zijn linker hand vast en met het mes in zijn rechter hand sneed hij het overtollige hout in spanen weg. Vervolgens klemde hij het paar met een spie of keg in de 'raveel', een ca. 1 meter lang en 40 cm dik stuk eike- of beukestam met een ingezaagd gedeelte. Nu kon hij met zijn boren, beitels en gutsen (goot-

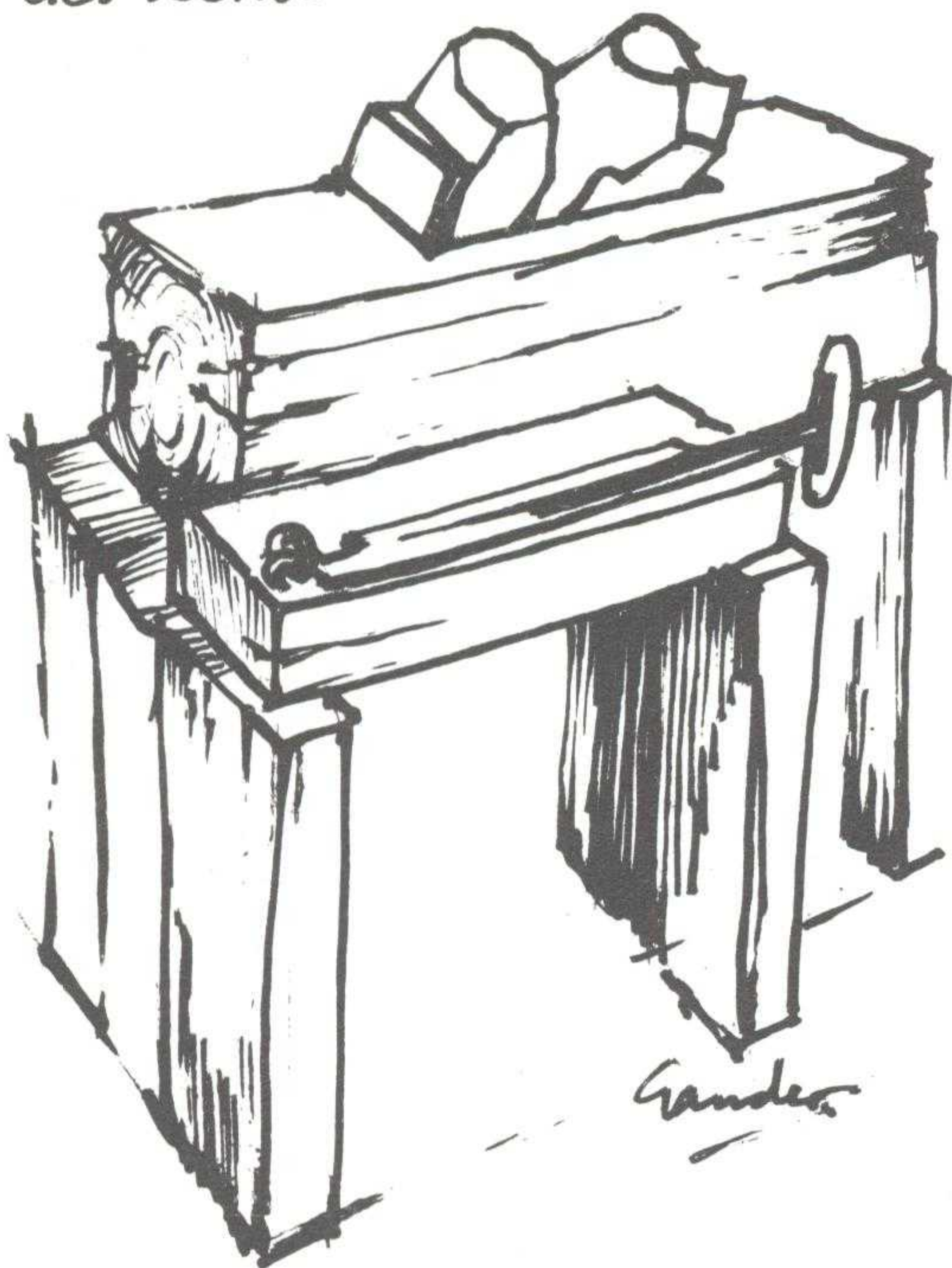

leertje gespijkerd was. Deze werden meestal door vrouwen en kinderen gedragen.

Ook hier zagen wij een klein ambacht langzaam verdwijnen als gevolg van de industriële revolutie en de toeneming van de welvaart.

Was de klomp vroeger de - overigens efficiënte want warme en vochtbestendige - voetdracht van een arme tijd voor de werkende- en boerenstand, zelfs de agrariër van onze dagen draagt liever schoenen of rubberlaarzen.

Het duwmes zoals het museum dat toont.

'AMERICANA' in Kröller-Müller

Een van de evenementen in het kader van het monumentenjaar, die de gemeente Ede nog resten, is de architectuur-tentoonstelling Americana in het Rijksmuseum Kröller-Müller op de Hoge Veluwe. De expositie kreeg de ondertitel mee "50 jaar bouwen in Nederland en Amerika 1880-1930" en geeft een beeld van de belangstelling voor en de beïnvloeding van elkaars werk van Nederlandse en Amerikaanse architecten in die jaren.

De tentoonstelling duurt tot 27 oktober a.s.

Openingstijden: Museum Kröller-Müller, dagelijks (uitgezonderd 1 jan.) van 10-17 uur, op zon- en feestdagen van 11 tot 17 uur (van 1 nov. tot 1 april van 13 tot 17 uur).

TABAK IN EDESE LANDBOUW: verdwenen cultuur opnieuw beleefd

Op donderdag 30 oktober a.s. zal ir. H.K. Roessingh voor leden van Oud-Ede en de Volksuniversiteit een met dia's geïllustreerde lezing houden met als onderwerp: de inlandse tabak en de Edese landbouw in de 17e en 18e eeuw.

Wie thans naar Utrecht gaat langs de oude weg Rhenen - Elst - Amerongen zal daar grote, zwartgeteerde, houten schuren opmerken. Het zijn oude tabaksschuren, stille getuigen van een verdwenen cultuur, die twee eeuwen lang in Gelderland en Utrecht een belangrijke rol in de landbouw heeft gespeeld. Rhenen, Wageningen, Amersfoort en Arnhem zijn vroeger belangrijke centra van inlandse tabaksteelt geweest, maar ook in onze gemeente kweekte men dit handelsgewas.

Thans is de tabaksteelt in de gemeente Ede al heel lang verleden tijd, als wij de beruchte 'eigenbouw' uit de tweede wereldoorlog buiten beschouwing laten.

Wat in de 17e en 18e eeuw nog een belangrijke bestaansbron op vele kleine boerenbedrijven was geweest, was omstreeks 1850 al zo goed als verdwenen. In het landschap vinden wij er niets meer van

terug. Slechts oude boeren kunnen u misschien nog bepaalde percelen aanwijzen, waar hun graan en hun aardappelen het altijd bijzonder goed hebben gedaan, omdat het voormalige tabaksakkers zijn, die eeuwenlang zwaar bemest zijn geweest.

Waarom begonnen de boeren, de keuters en de landarbeiders tabak te planten? Wat was de betekenis van dit gewas voor hun bedrijf en hun gezin? Hoe werd de teelt van dit voor hen nieuwe en vreemde gewas beoefend? En waar ging het geoogste tabaksblad heen?

Om op al deze vragen een antwoord te vinden zal ir. Roessingh deze teelt, waarmee de Edenaars, Bennekommers en Veenendalers omstreeks 1630 kennis maakten, voor u doen herleven. Dan zal blijken dat de kleine boeren in onze gemeente in het begin van de 18e eeuw een bijdrage leverden in een belangrijke tak van export van ons land en dat hun tabaksblad zijn weg vond tot zelfs in Zweden!

Noteer dus: 30 oktober om 8 uur in het Luthers gemeente-centrum, Maanderweg 27, Ede.

EDENAREN UIT DE TROPEN

door H.J. Nijenhuis.

Allereerst een kleine ontboezeming; het is allerm minst mijn bedoeling met deze stukjes in de Zandloper de geschiedenis van Ede te verrijken; dat laat ik liever aan ter zake kundigen over. Waar het mij uitsluitend om gaat, is wat te vertellen van, veelal doodgewone eenvoudige mensen, maar die zo'n halve eeuw of langer geleden, toen iedereen nog iedereen kende, hun stempel op onze dorpsgemeenschap drukten.

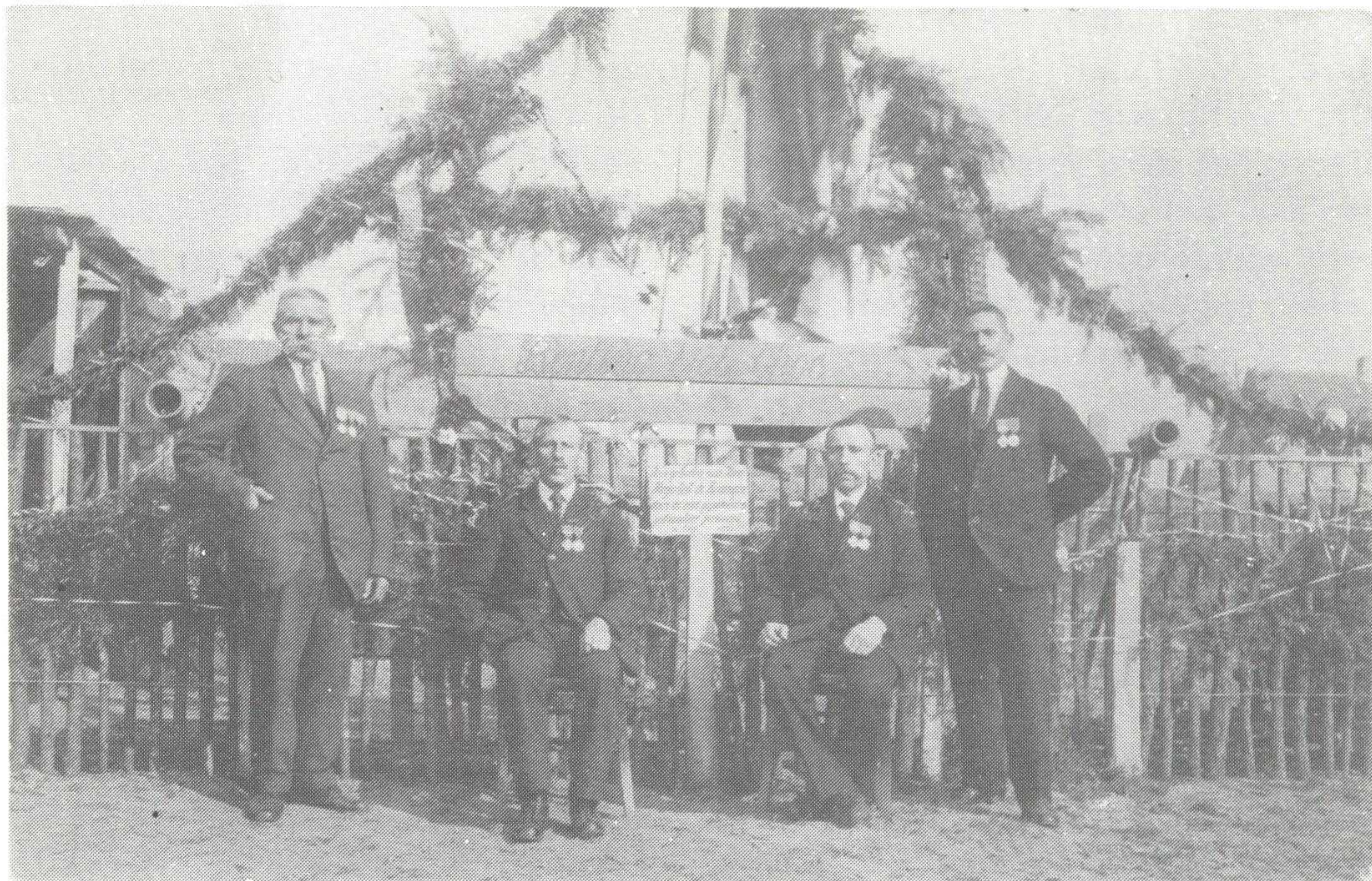
Tot deze groep behoorden ongetwijfeld ook de oud-Indiëgangers Karel Jansen en Kees Abbo, aan wie wij ditmaal wat aandacht willen schenken.

In vroeger jaren oefende de Oost-Indische archipel een grote aantrekkingskracht uit op jonge mensen, die wat van de wereld wilden zien en op zoek waren naar avontuur, zo mogelijk gecombineerd met een goede baan. De gemakkelijkste en tevens goedkoopste manier om in dat land van belofte te komen, was dienst te nemen in het voormalig Ned.O.Indisch leger. Door de jaren heen, tot aan de tweede wereldoorlog, hebben ook heel wat Edenaren deze weg bewandeld.

Na te zijn goedgekeurd werd voor een bepaald aantal jaren een dienstcontract getekend; daarna kregen zij hun eerste opleiding in Holland om vervolgens hun toekomst tegemoet te stomen. Na het uitdienen van het dienstverband, konden zij "bijtekenen" of op Rijkskosten naar het vaderland terugkeren. De meeste plaatsgenoten

zochten na korte of langere tijd hun dorp weer op. Zij vonden een burgerbaan, veelal weer in Rijksdienst aan een der kazernes en raakten al spoedig, ondanks hun soms glorieuze thuiskomst, in het vergeetboek. Maar de twee reeds genoemde mensen waren zulke opvallende figuren, dat voor velen hun namen nog een bekende klank hebben.

Allereerst dan Karel Jansen, officieel bij de burgerlijke stand ingeschreven als Gerrit Carolus Maas Jansen, maar weinigen die dat wisten; in de volksmond was het altijd kortaf "Karel". Hij kwam uit een gezin van acht kinderen, allemaal jongens, waarvan er echter twee al jong waren overleden. Van de overgebleven zes gingen er maar liefst vier hun geluk in de tropen zoeken, een zeldzaam feit, vier broers als vrijwilliger naar Indië. Na hun dienstdtijd lieten zij zich voor een

nagemaakte benting vereeuwigen, compleet met alle verworven onderscheidingen. Trouwe Oranjeklanten als zij waren, werd er een foto naar H.M. de Koningin gestuurd, die hen later daarvoor Haar hartelijke dank betuigde. Hier staat deze foto, gemaakt door fotograaf M.W. Mens: v.l.n.r. Karel, Hendrik, Jan en Louis. Op het bordje staat: Aan- geboden aan H.M. de Koningin door de vier gepensioneerde gebroeders Jansen 31 aug. 1921.

De benting was genaamd: tjot choe.

Even, in het kort, hun dienstver- loop: Karel was de oudste; geboren 30 juli 1864, nam hij in 1880, dus

op zestienjarige leeftijd, vrijwillig dienst bij de marine, stapte in 1890 over naar de landmacht om in 1900 het soldatenleven voor gezien te houden. Hij werd onderopzichter bij de Staatsspoor van Oost-Indië om tenslotte in 1920 weer in Ede terug te komen.

Hendrik, geboren 1868 en Jan, 1870, een tweelingbroer van Cornelis die blijkbaar geen behoefte had het zo- ver van huis te zoeken, waren al wat ouder toen zij hun handteke- ning zetten en hebben het ook niet zo lang volgehouden. Zij vertrok- ken beiden in 1897 en waren resp. in 1912 en 1910 weer thuis; Jan Jansen kreeg een baan als burger-

werkmans bij het 8e Reg. Veldartillerie. Op 30 april 1930 vierde hij zijn veertigjarig jubileum in Rijksdienst; het werd voor deze bescheiden man een onvergetelijke dag; vele waarderende sprekers en het geheel opgeluisterd door, het destijds zo populaire muziekkorps te paard, de O.M.V.A., onder leiding van de heer Tabois.

Tenslotte Louis, de jongste, geboren 1877, die waarschijnlijk aangespoord door zijn oudere broers, in 1910 de grote sprong waagde.

Blijkbaar hield hij niet van lange verbintenissen, want in 1915 wandelde hij alweer door de straten van Ede. Nog korter duurde zijn huwelijk. Hij trouwde 5 febr. 1920, maar was op 20 mei van datzelfde jaar al weer gescheiden.

Karel, weliswaar de oudste, was ook na zijn pensionering nog zeer vitaal en levenslustig, genietend van elke dag. Altijd goed gehumeurd, strooien hoed op en de wandelstok zwierig in de hand, was er geen plaatselijke gebeurtenis, groot of klein, Karel was present.

De mooiste dag van het jaar was voor hem 31 aug., Koninginnedag. Dan stak hij zich in zijn beste pak, alle onderscheidingen, en dat waren er heel wat, op de borst gespeld en stapte 's morgens om acht uur, bij het eerste feestelijke klogelui de straat op. Fier liep hij dan

het hele dorp door om daarna in zijn stamcafé de eerste borreltjes op de gezondheid van H.M. te nemen. Dan werd het tijd om naar de hei te gaan, waar op die dag door het garnizoen parade werd gehouden. Karel wist dan, wijzend op zijn indrukwekkende rij medailles, alle controleposten te verschalken en stelde zich pal naast de verhoging op, waar de hoge officieren stonden om de parade af te nemen.

Stram in de houding, de rechterhand saluerend aan zijn strohoed, inspecteerde hij op zijn manier de troepen, om later, stoer marcherend, voldaan het paradeterrein te verlaten. Helaas, meestal was het warm op de hei, maar ook zonder dat, kreeg Karel na zo'n hoogtepunt altijd dorst. Daar was in een café wel wat aan te doen; Karel deed dat ook en zo grondig, dat hij tegen één uur niet meer wist wat voor dag het eigenlijk was en maar naar huis sukkelde. Het middagprogramma was daardoor meestal voor hem verloren, maar tegen de avond was hij weer present. Dan trommelde Karel alle kinderen uit de Kolkakkers bij elkaar, hij woonde destijds aan de Engweg, deelde vlaggetjes en lampions uit en hield, aan het hoofd van de stoet lopend, met hen optocht in de buurt. Want Karel was een kindervriend en omgekeerd, alle kinderen waren gek

op hem. Hij leerde hen allerlei Indische versjes zoals: "In de hoge klapperboom" en "Sarina het kind uit de dessa, die stampte haar padi tot moes". Enthousiast zongen de kleuters mee, al hadden velen, in hun onschuld, de tweede regel van het laatste versje omgevormd tot: "Die stampte haar papa tot moes". Gek was hij ook op oorlogje spelen; destijds lag er een vrij hoge heuvel, de Papekop, de Papekoplaan herinnert er nog aan en op de top van die heuvel had Karel met behulp van de kinderen een stevige vesting gebouwd waar fier de driekleur op wapperde. Hij verdeelde de kinderen in twee groepen, de aanvallers en verdedigers die vooral moesten zorgen dat de vlag niet in het bezit van de eerste groep kwam. Gewapend met stokken, stenen en wat maar nuttig kon zijn werd de heuvel bestormd en op dezelfde manier verdedigd. Het ging er niet zachtzinnig toe; Karel had een hekel aan laffe soldaten en een blauwe plek meer of minder kwam er niet op aan. Zelf was hij ook een vuurvreter geweest; een Indisch blad uit die tijd wist te berichten, dat fuselier Jansen, stamboek nr. 30439 zich bij Tjot Djamenna op 25 aug. 1896 zeer moedig had gedragen. Hij was de eerste die de kali overtrok om daarna alleen, het geweer in de handen, op de benting aan te stormen, die veroverd moest worden.

Weliswaar was de vijand al een dag daarvoor verdwenen, maar dat deed aan de moed van fuselier Jansen niets af.

Dat was Karel, die bij de kinderen beurtelings aanvoerder van de verdedigers en aanvallers was. Onnodig te zeggen dat de partij, waarvan hij het commando had, overwon. Maar als de strijd gestreden was, verzamelden zich vriend en vijand en deelde Karel met gulle hand aan allen een glas limonade uit.

De nagebootste benting op de foto was gebouwd in de tuin van Karel's woning; compleet met aarden wal, slieten en gresbuizen die kanonnen moesten voorstellen. Zo eens per jaar, als Karel goed bij kas zat, werd het terrein van de strijd naar hier verplaatst. Hij kocht dan een partijtje vuurwerk en verdeelde de kinderen weer in twee groepen. De verdedigers gooiden hun rotjes en voetzoekers door de gresbuizen, waardoor het scheen alsof de kanonnen van Karel werkelijk vuurden. De anderen gooiden hun portie over de omheining om te trachten de kanonniers uit te schakelen, terwijl Karel, nu geheel neutraal, beide partijen enthousiast stond aan te moedigen.

Ja, dat was Karel op zijn best; naarmate hij ouder werd, trad hij minder op de voorgrond. Hij sloot zich aan bij het Leger des Heils en

heeft zijn laatste jaren in rust en vrede met zichzelf doorgebracht. Ook in het Park, het tegenwoordige Ede-Zuid kwamen omstreeks die zelfde tijd wat Indië-gangers wonen o.a. Martens, die ook nog jarenlang aan één der kazernes heeft gewerkt en van Bemmél, die meer zag in een zelfstandig bestaan. Hij handelde, veelal per kruiwagen, in alle mogelijke en onmogelijke artikelen en trok zich van vergunningen geen snars aan. Dat bracht hem nog wel eens in conflict met politieman v.d. Brink, die als een burgemeester in het Park regeerde en waarbij van Bemmél meestal aan het kortste eind trok. Gelukkig voor hem veranderde dat toen zijn jongens zo oud geworden waren dat die bij v.v. "Ede" gingen voetballen. De politieman was nl. een enthousiast voetballiefhebber en dacht er niet aan een voetballer of iemand uit diens familie een bekeuring te geven; hooguit bij een of andere overtreding een waarschuwing.

Maar de belangrijkste figuur van dit groepje voormalig Oostindische soldaten was hier Kees Abbo of, zoals iedereen hem noemde, Keesje Aboe. Keesje was een geheel andere man als Karel Jansen, bij lange na niet zo monter en opgewekt. Waarschijnlijk daardoor droeg hij ook geen strooien hoed maar een klein grijs petje met zwarte glimmende klep.

Hij had uit de warme streken een vrijwel onlesbare dorst meegebracht, maar zijn vrouw, kinderen had hij niet, beweerde altijd: "jouw pensioen is net groot genoeg om van te eten, maar drinken kan niet lijden". Daar er bij zijn vrouw dus geen cent los te krijgen was voor een slokje, zocht en vond Keesje andere wegen om een eigen zakcentje bij elkaar te krijgen. Daartoe liet hij geen middel onbeproefd en niets was hem te gek als er een paar centen mee te verdienen waren.

Zijn eerste tactiek was medelijden opwekken, al kwam het eigenlijk op gewoon bedelen neer. Hij bezat een klein tabaksdoosje voor opberging van zijn pruimtabak, maar op de bodem van dat doosje lagen constant elf centen. Hij woonde aan de 1e Parkdwarsstraat, tegenwoordig W. Witsenlaan en slofte vandaar de Parkweg over. Bekenden en onbekenden hield hij aan, haalde zijn tabaksdoos voor de dag, wees op die elf centen en soebatte: "Ik heb erge dorst, maar kom precies vier centen te kort om een glaasje bier te kopen, kun jij die missen?" Uit medelijden met het sjofele mannetje lukte dat vaak en werd er een stuiver in het doosje gegooid. Maar die bleef daar niet lang, al gauw stak Keesje die in zijn broekzak om met dezelfde elf centen een volgend slachtoffer te vinden.

Zijn tweede bijverdienste zocht

Keesje bij het station; minstens de helft van de dag bracht hij daar door op zoek naar vrachtjes. Er was toen een officiële kruier, ook wel witkiel genaamd, Hul heette de man, die tegen vergoeding de reizigers hielp met hun bagage, hetzij naar een hotel of naar de opstapplaats van het trammetje Ede-Wageningen en eventueel andere adressen. Hul en Keesje waren gezworen vijanden, want Keesje zag daar ook brood in. Als het even mee zat was hij Hul te glad af, ondanks dat deze in een bevoorrechte positie verkeerde, doordat hij de klanten al op het perron kon opvangen. In die tijd was nog een perronkaartje à vijf cent nodig dat Keesje er niet voor over had. Toch was hij brutaal genoeg om, als de kruier met zijn klant op het Stationsplein was gekomen, te proberen het vrachtje af te pikken, door naast de reiziger te gaan lopen en hem in het oor te fluisteren: "Die vent is veel te duur, ik doe het voor de helft". Soms nog met succes ook tot machteloze woede van Hul.

Maar ook Keesje liep risico's; er was nu eenmaal geen vast tarief voor een dergelijke dienstverlening. Op een keer pikte hij een klant die met zijn koffer helemaal naar hotel Schimmel, dus midden in het dorp, moest. Welgemoed zoude Keesje die bagage, al babbelend met de man, over de Stationsweg, zette

bij het hotel met een "asjeblijft meneer en zijn petje netjes in de hand, zijn vrachtje neer en werd vorstelijk beloond met vijf cent. Keesje vloekte alle duivels uit de hel, maar de klant was al naar binnen waarop hij, scheldend op de gierigheid van sommige mensen, aan de lange terugweg begon. Keesje wist het hele voetbalprogramma van de vv. "Ede" met de aanvangstijden uit zijn hoofd. In die dagen waren de bussen nog niet zo in, dus de meeste verenigingen die in Ede op bezoek moesten kwamen per trein. Dan stond Keesje, gewapend met een lange stok, op het stationsplein en riep, zodra hij de spelers aan zag komen, : "Jongens, koffertjes dragen, voor vijf cent per stuk".

Daar ook voetballers soms liever lui dan moe zijn, lukte dat nog vaak. Keesje legde dan de stok over zijn schouder, de jongens hingen hun koffertje eraan en dan ging het, met een afgeladen Keesje voorop, in optocht naar het voetbalveld. Hij bood ook wel aan: "voor zeven en een halve cent heen en terug", maar daar traptten de sportmannen niet gauw in, want Keesje vroeg dan vooruitbetaling. Heel verstandig overigens, want als de wedstrijd om half drie begon, zat Keesje een kwartier later al in zijn stamcafé Leenders en het was niet zijn gewoonte naar huis te gaan voor de centen op waren.

Ook fungeerde Keesje vaak als reclameman; in het dorp was v.d. Meyden, de klepperman, de aangewezen persoon om de verschillende koopjes, uitvoeringen of bijeenkomsten aan de dorpsgemeenschap bekend te maken. Maar in het Park kwam hij zelden. Daarom deed men dat daar anders; met grote letters werd hetgeen onder de aandacht gebracht moest worden op een stuk karton geschilderd.

Men stelde Keesje een kwartje beloning in het vooruitzicht als die, soms met het bord aan een lat gespijkerd, een andere keer met een touw om zijn nek gehangen, alle straten, de woningbouw "Vooruit" inbegrepen, doorwandelde. Hij moest dan aan de uiterste grens van de bebouwde kom, de Koepelschool, beginnen en het was opmerkelijk, hoe meer hij het einddoel van de route naderde, altijd zijn stamcafé, des te meer werd het temp opgevoerd.

Een dergelijke opdracht aanvaardde Keesje graag; hij had voor deze functie zelfs nog een soort narrenpak beschikbaar, in de geest van de vroegere Gaart de hardloper, maar dan wel tegen dubbel tarief. In het jubileumnummer van de vv. "Ede" in 1970 staat nog een prachtige foto van zo'n gelegenheid met Keesje in vol ornaat. Helaas was het technisch niet mogelijk deze hier weer te geven.

Ja, die Keesje heeft nog weleens voor opwinding gezorgd daar in de Parkdwarsstraat.

Op een avond, tegen schemer, kwamen een paar burens thuis en zagen een vel wit papier bij Keesje achter het raam geplakt. Nieuwsgierig kwamen ze naderbij en lazen, tot hun schrik: "Keesje heeft zich opgehangen". De hele straat kwam in rep en roer; politie v.d. Brink werd gehaald, die de deur forceerde maar niets ongewoons zag; het huis was van onder tot boven keurig opgeruimd.

Van de Brink kende zijn pappenheimers; resoluut stapte hij, gevolgd door de halve buurt, naar Leenders en jawel hoor, daar zat Keesje, in opperbeste stemming. "Wat is dat nou, Kees, wij dachten dat je er een eind aangemaakt had", vroeg de agent. "Was ik ook subiet van plan", aldus Keesje, "de vrouw is een paar dagen naar familie, ik had niets verdiend en dan zonder een druppie in huis, dat is niet vol te houden. Maar net, toen ik wou beginnen, struikelde ik over het vloerkleed en laten daar nou twee kwartjes onder liggen. De vrouw stopt altijd geld weg. Maar nou had dat op hangen niet zo'n haast meer, alleen had ik dat papier weg moeten halen". Wij gaan stoppen; Karel en Kees waren geen bijzondere mensen, maar met een beetje weemoed denken we toch aan dergelijke figuren terug.

VAN DE ZATERDAGSE SCHOONMAAK EN EEN OUDE HOEVE

Zaterdags worden de tuinen aangeharkt en de erven opgeruimd. Is dit een gewoonte, omdat het nu eenmaal zaterdag is, of schuilt hier nog een restant van een oud gebruik in? Eerder schreven wij al eens dat in vroegere tijden de openbare weg letterlijk en figuurlijk "een varkens-troep" was. Ongehinderd wroetten deze dieren in de wegen waarover karren en mensen moesten gaan. Overigens, als een reiziger in een kuil plonsde vond men dat niet erg; hij was immers niet van hier en wat had hij hier te zoeken?

Langzamerhand begon men echter de noodzaak van meer orde in te zien. Men moest zelf immers ook langs die kuilen en je kunt nooit weten.... Zodra de veiligheid dan ook meer gewaarborgd was, bleek men niet zó onmenselijk te zijn. Daarbij ondervonden steeds meer mensen hinder van de varkens. Men klaagde en procedeerde, want die beesten vernielden veel van wat niet van hun eigenaar was.

Trouwens wie was de eigenaar van zo'n varken?

In 1644 werd door de buurtschap een varkenshoeder aangesteld. Hoewel dit verbetering bracht brak men niet met de gewoonte afval op de straat te werpen of daar achter te laten. Daarom bepaalden de buurtmeesters:

"dat een ijeder in het dorp voor de zondag alle mesthopen, hout, asch en andersints van 's heeren straeten late opruijmen tot binnen de goten".

Veldhuizen was zo'n buurtschap, die naast de meentgronden (gemeenschappelijke weidegronden) een aantal boerderijen omvatte. Van die boerderijen behoorde, althans vóór de reformatie, een deel tot de kapittelgoederen van St. Jan in Utrecht. (Kapittel was de benaming voor de Raad van kanunniken). De voorzitter van het kapittel, proost genoemd, beheerde deze goederen, die administratief waren ondergebracht bij "het hof van Dolre", bij Wageningen.

Voor het verzamelen van de pacht, die voornamelijk in natura werd opgebracht, werd voor Veldhuizen een hoeve aangewezen die in de volksmond ook later nog "Proosdijhoeve" bleef heten. Zelfs nu herinnert de Proosdijerveldweg in Ede nog aan deze hoeve.

Over de Proosdijhoeve is nogal eens wat verteld. Praemonstratenzer monniken zouden zelf het bedrijf hebben gevoerd en alle voorkomende werkzaamheden met eigen handen verricht. Al naar gelang het jaargetij weidden zij het vee op de meent, ploegden de akkers en ver-

zorgden ze de slacht. Al die werkzaamheden waren vroeger natuurlijk veel meer seizoengebonden dan in onze tijd.

Aan die seizoengebondenheid herinneren ook nog de oude namen voor de maanden van het jaar, bij januari te beginnen: Louwmaand, Sprokkelmaand, Lentemaand, Grasmaand, Bloemaand, Zomermaand, Hooimaand, Oogstmaand, Herfstmaand, Wijnmaand, Slachtmaand en Wintermaand.

Wat de Praemonstratenzer orde betreft is de gedachte aan ploeterende monniken niet zo vreemd, maar voor de Proosdijhoeve laat het zich tot dusver wat moeilijk betrouwbaar vaststellen. Het heeft meer zin na

te gaan wat men vroeger speciaal onder "hoeve" verstond. De middeleeuwse betekenis dekt veel meer dan die van "boerderij" zonder meer. De hoeve was het bestuurlijke middelpunt van meerdere boerderijen, waar pacht in natura en geld kon worden geïnd en waar de opbrengst ook enige tijd kon worden bewaard. Dikwijls was de hoeve omringd door gracht en wallen. De eventueel aanwezige stenen gebouwen waren ook zo gunstig mogelijk gerangschikt voor een verdediging. Als de eigenaar er niet zelf woonde, huisde er een "meyer", een soort zaakwaarnemer. Het laat zich raden dat de ontwikkeling van een streek of dorp belangrijk kon worden beïnvloed.

De vier getijden des jaars (naar een oude prent)

De Akkerman zet in de Lente
't Zaad op rente
Daar hij als de Zomer vliedt
Dubb'len intrest van geniet

Jasper gaat vol vreugd uit rijden,
Met verblijden.
Ziet hij, hoe zijn knechts tezaam,
Schoven gaan het voedzaam graan.

vloed door een plaatselijk aanwezige hoeve.

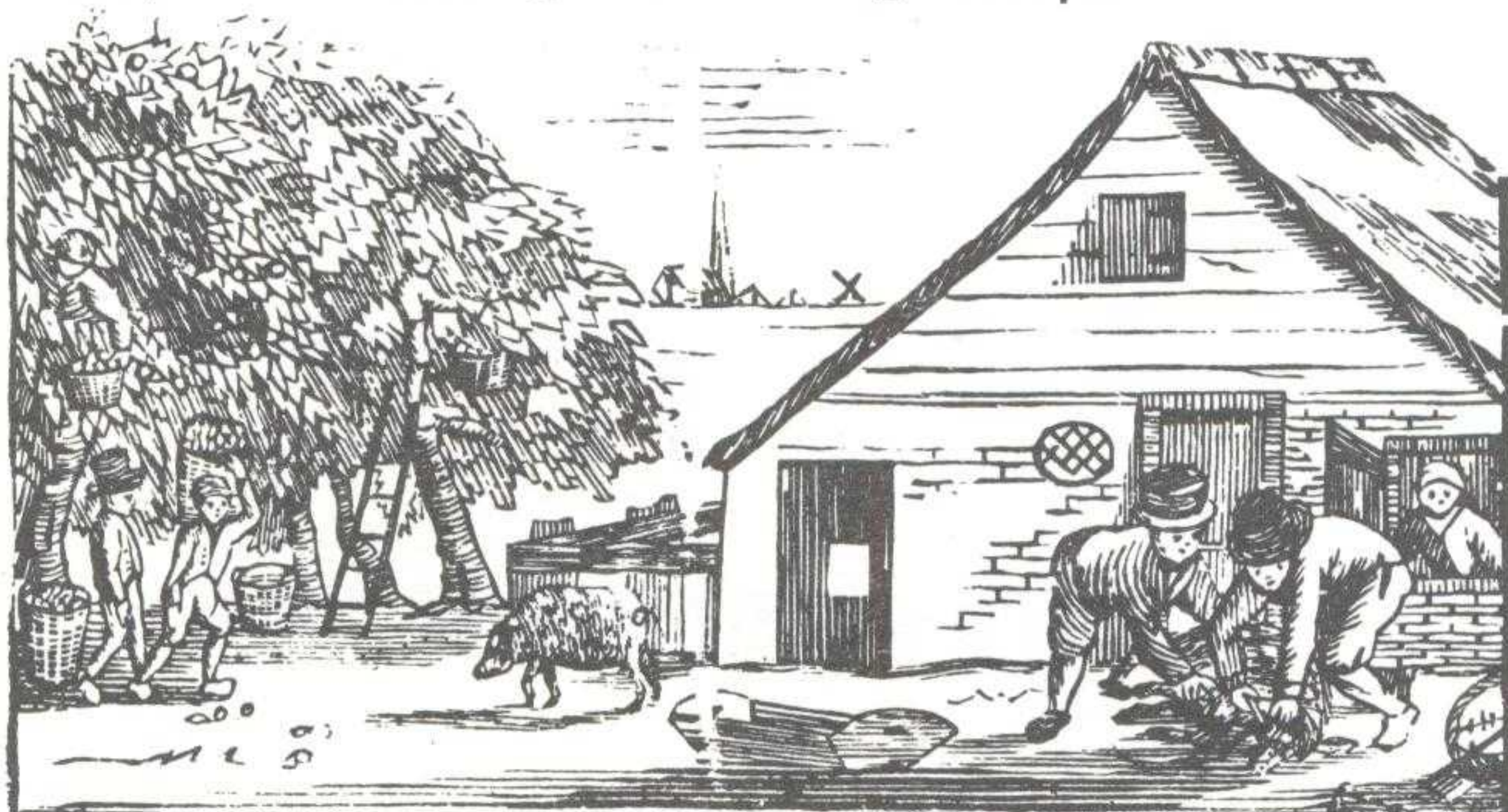
Nog afgezien van deze bijzonderheden ontleende de eigenaar van een hoeve bepaalde rechten en zelfs fiscale voordelen aan het bezit ervan. Als "kerkelijke bezitting" had de Proosdijhoeve geen erfgenamen, die zich aan het bezit konden optrekken. Er kon zich van die kant dus geen speciale belangstelling ontwikkelen voor de buurt in het bijzonder en voor de bewoners in het algemeen. Een zekere stabiliteit in de ontwikkeling dus en minder kans op gerechtelijke procedures.

Wel noodzaakte de status van kerkelijke bezitting en de nog altijd

aanwezige mogelijkheid tot conflicten een wereldlijk beschermer als voogd aan te wijzen. Hiertoe werd, wat de Proosdijhoeve betreft, de Hertog van Gelre aangezocht. Hem werd dan ook de hoeve opgedragen, tegen het genot van een deel van de opbrengst als vergoeding.

In 1442 ging Arnold van Egmond, hertog van Gelre, er toe over het "goed" van Willem Veldhuis te "vrijen tot tijnsgoed", dat wil zeggen, de geldelijke waarde te bepalen van de pacht in natura. Voortaan dus alleen een geldelijke vergoeding voor de eigenaar en/of beschermer.

J.H.M. Strijbos.

Het ooft geplukt en 't vee geslagt,
Stijntje wacht,
Uit haar venster met geduld
Tot men 't huis met voorraad vult.

Winter gij schenkt schoone dagen
'k Wil niet klagen
Ziet het ijs is spiegelglad
Kom 'k rijd spoedig naar de stad.

HET BESTUUR VAN DE VERENIGING OUD-EDE

J. de Nooy, Doelenplein 10, Ede, tel. 10690

Prof. Dr. A.M. v.d. Woude, Kazernelaan 15, Ede, tel. 13093

J. Leissner, Middelberglaan 1, Ede, tel. 12737

G.W. Bos, Stationsweg 42, Ede, tel. 10550

J. Slot, burgemeester gemeente Ede

J. Das, Weerdestein 205, Ede, tel. 17052

P.B.M. Bolwerk, Eikenzoom 10, Otterlo, tel. 08382-626

M. Wiegeraadt, Burg. Prinslaan 55, Ede, tel. 10078

E. Zuurdeeg, Lunenburg 1, Ede, tel. 17381

Voorzitter

secretaris

penningmeester

2e voorzitter

Ereleden:

Mej. A. v.d. Craats

H.M. Oldenhof

J.A.L. Dijkstra

Adres museum: Museumplein 7, tel. 17476

Minimum contributie: f 10,-- per jaar, te storten of over te maken op de bankrekening van Oud-Ede bij de Spaarbank voor Ede.

Adreswijzigingen: doorgeven aan Museum Oud-Ede.

De Zandloper staat onder redactie van:

J. van Gent, eindredakteur

J. Das

J.J.G. van der Pol

J. Strijbos en

B.L. Jager.

Redactieadres: Diedenweg 39, Ede, tel. 16794.

Ontwerp omslag: Cees van Rixoord. Druk: AZO, Ede.

De redactie is zeer erkentelijk voor bijdragen aan 'de Zandloper'.

De verantwoordelijkheid voor historische en technische gegevens blijft echter aan de inzenders voorbehouden.

DE SPAARBANK VOOR EDE ANNO 1872

Een eeuw de vertrouwensinstelling

van vele duizenden spaarders.

De Spaarbank ook voor U !

'n Bondsspaarbank, moderne gezinsbank

voor alle bankzaken.

Koffie Thee
beroek onder-
weg verjaardag
neem maar mee
...koekjes van

Nobo

zijn,
nog maar gerust:
de lekkerste ovenverse koekjes

Hé uit de bakkerij!